

Sergej Burda

OBRISI PREDAKA

Sergej Burda

Obrisi predaka - Zbirka ukrajinskih biografija

Nakladnik: Hrvatsko-ukrajinsko društvo

Za nakladnika: Stjepan Mesić

Urednici: Miroslav Kirinčić, Aleksandra Burda

Grafički urednik: Sergej Burda

Lektor: Miroslav Kirinčić

Naslovna fotografija: G3D, Viktor Pašnik

Fotografije:

Ukrinform Foto, Nacionalna informativna agencija Ukrajine, UA, 1999.

Internet Encyclopedia of Ukraine, Canadian Institute of Ukrainian Studies, CA, 2001.

Welcome to Ukraine Magazine, International Tourism Publishing House, UA, 2002.

Informativno internet izdanje Ljviva - Zaxid.net, UA, 2007.

Projekt »Ukrajinci svijeta«, VO »Za matičnu Ukrajinu!«, UA, 2008.

Internet izdanje Ukrajinska pravda - Istorična pravda, UA, 2010.

KMC Records Corporation, USA, 2013.

Računalna obrada: @osobniagent.eu

Naklada: 1000

Godina: 2015.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 897045.

ISBN: 978-953-58142-1-4

Sergej Burda

OBRISI PREDAKA

Zbirka ukrajinskih biografija

HRVATSKO-UKRAJINSKO DRUŠTVO

Zagreb

Našim herojima

Sadržaj

Predgovor, piše Filip Škiljan	6
Tko su to Ukrajinci?!, piše Sergej Burda	10
Svjatoslav Ihorovič	14
Jaroslav Volodimirovič	18
Ana Kijevska	24
Danilo Halickij	28
Konstjantin Ostrockij	34
Anastazija Lisovska - Roksolana	38
Bohdan Hmeljnickij	42
Hrihorij Skovoroda	50
Dmitro Bortnjanskij	56
Taras Ševčenko	60
Lesja Ukrajinka	66
Ivan Franko	72
Volodimir Vernadskij	78
Oleksandr Arhipenko	84
Mihajlo Hruševskij	90
Katerina Bilokur	96
Andrej Šeptickij	100
Stepan Bandera	106
Oleksandr Dovženko	112
Kvitka Cisyk	116
Stepan Timošenko	122
Revolucija dostojanstva, piše Andrij Savjak	128
Literatura	134

Predgovor, piše Filip Škiljan, povjesničar s Instituta za migracije i narodnosti

Rad Sergeja Burde dobrodošao je u novoj hrvatskoj stručnoj literaturi. Radi se o vrlo zanimljivom štivu pod naslovom »Obrisi predaka – Zbirka ukrajinskih biografija«. Autor je u ovoj zbirci donio 21 biografiju znamenitih ukrajinskih vladara, političara, revolucionara, znanstvenika, crkvenih velikodostojnika, umjetnika, pjesnika, kulturnih i drugih djelatnika. Čitajući tu knjigu shvatio sam koliko malo Hrvati znaju o svojoj slavenskoj braći Ukrajincima. Za neke od ljudi, koje je autor izabrao da se nađu u knjizi, čuo sam prvi puta, a njihova važnost, ne samo u lokalnim i nacionalnim razmjerima, već i u svjetskim nije zanemariva. Autor je svjesno birao osobe čije su biografije interesantne te je čitateljskoj publici na vrlo popularan i pristupačan način omogućio da o njima saznaju više. I sam se u uvodu ispričava što se dio slavnihi imena ukrajinske prošlosti ne nalazi u knjizi. No, to mu se svakako može oprostiti budući da time kao da najavljuje nastavak objavljivanja biografija značajnih osoba ukrajinske povijesti.

Autor ispravno rezonira kada piše da će na taj način Hrvati konačno naći odgovor na pitanje »Tko su Ukrajinci?«, a koje je postavljeno još nakon Prvog svjetskog rata i na koje veliki broj Hrvata nije do danas našao odgovor. Često ih se uspoređivalo s Rusima

i nemali broj puta uvrštavalo među njih, a radi se o jednoj od najvećih europskih zemalja i jednom od najvećih europskih naroda. Autor je među svoje biografije uvrstio Svjatoslava Ihoroviča, vojskovođu i kneza iz 10. stoljeća, koji je proširio granice Ukrajinske Rusi na obale Crnog i Bijelog mora, Jaroslava Volodimiroviča, kneza iz 11. stoljeća koji je Ukrajinu približio zapadnoeuropskim narodima, Anu Kijevsku koja je postala francuska kraljica, Danila Halickog, kralja Ukrajinske Rusi iz 13. stoljeća, borca protiv Mongola, Konstjantina Ostrockog, ukrajinskog plemića iz 16. stoljeća koji je bio zaslužan za tiskanje prve Biblije na staroslavenskom jeziku, Anastaziju Lisovsku – Roksolanu, znamenitu sultaniju Osmanskog Carstva poznatiju kao Hürrem, Bohdana Hmeljnickog, hetmana, osnivača treće ukrajinske države – Zaporožke republike iz 17. stoljeća, Hrihorija Skovorodu, znamenitog istočnoeuropskog intelektualca iz 18. stoljeća, Dmitra Bortnjanskog, znamenitog ukrajinskog crkvenog skladatelja na prijelazu s 18. na 19. stoljeće, nezaobilaznog Tarasa Ševčenka, pjesnika, umjetnika i humanista, simbola ukrajinske nacionalne povijesti i kulture, Lesju Ukrajinku, pjesnikinju, scenaristkinju i kulturnu aktivisticu s prijelaza 19. na 20. stoljeće, Ivana Franka, pisca, pjesnika i znanstvenika, Volodimira Vernadskog, geokemičara, minerologa i osnivača Ukrajinske akademije znanosti, Oleksandra Arhipenka, kipara i slikara iz prve polovice dvadesetog stoljeća, Mihajla Hruševskog, povjesničara, pisca, prvog predsjednika Ukrajinske narodne republike, Katerinu Bilokur, predstavnicu ukrajinske naive iz 20. stoljeća, Andreja Šeptickog, jednog od najutjecajnijih predstavnika Grkokatoličke crkve s početka 20. stoljeća, Stepana Banderu, revolucionara i ideologa ukrajinskog nacionalnog pokreta, Oleksandra Dovženka, filmskog redatelja i pionira sovjetske te ukrajinske nacionalne kinematografi-

je, Kvitku Cisyk, opernu i blues pjevačicu koja je karijeru napravila u Americi i Stjepana Timošenka, znanstvenika i oca moderne tehničke mehanike. Dakle, razvidno je koliko je značajnijih osoba autor uvrstio u knjigu i koliko je njegov posao odabira tih osoba bio težak.

Ako se izuzme povijest Bijelih Hrvata u Ukrajini, nešto nama bliže hrvatsko – ukrajinske veze započinju još u 17. stoljeću kada Juraj Križanić spominje »Rebus Ruthenicis«, odnosno pokušava spoznati Ukrajinsku Rus', njeno ime, povijesnu sudbinu, književnost, posebno u suodnosu s Moskovskim Carstvom. Obnavljanje tih veza dogodit će se u vrijeme nakon smrti Tarasa Ševčenka, kada August Šenoa započinje tradiciju prevođenja toga ukrajinskog pjesnika. Hrvati su o Ukrajini saznawali u to vrijeme isključivo putem prijevoda Ševčenka i Gogolja. Te su veze povremeno bile slabije, a povremeno jače, ali su u Hrvatsku stizale jedino do uskog kruga onih koji su bili obrazovani.

Možda je bolja predstava o Ukrajincima, među širim slojevima stanovništva, dolazila putem dviju hrvatskih nacionalnih manjina: Rusina koji su se u hrvatske prostore doselili početkom 19. stoljeća i Galicijana, Ukrajinaca koji su svoje doseljavanje započeli krajem 19, a završili početkom 20. stoljeća. Ipak, jasno je da među njima uglavnom nije bilo intelektualaca koji bi ukrajinsku nacionalnu svijest ili kulturu mogli prezentirati starosjedilačkom hrvatskom stanovništvu. Stoga je poznavanje Ukrajine među širim pukom ostalo tek na poznavanju vjerskih običaja, kulinarskih specijaliteta i ponegdje jezika. Kada je Ukrajina »utopljena« u Sovjetski savez još je manje toga dopiralo do Jugoslavije. Nakon Drugog svjetskog

rata Ukrajina je bila još zatvorenija, a tek su probrani imali mogućnost putovanja u SSSR. Tek u vrijeme kada su se raspali SSSR i Jugoslavija ukrajinsko-hrvatske veze su postale čvršće, a međusobno priznanje jedne i druge republike, učvrstilo je tu suradnju. Stoga je kroz biografije značajnih osoba ukrajinske povijesti, koji su uglavnom manje poznati hrvatskoj javnosti, omogućeno da uđemo u svijet znamenitih predaka današnjih Ukrajinaca, koji su ovu zemlju učinili europskim biserom.

Grupa ukrajinskih intelektualaca, 19. stoljeće

Tko su to Ukrajinci?!, piše Sergej Burda

Ova mala zbirka biografija o osobama iz ukrajinske prošlosti još je jedno u nizu objavljenih djela Hrvatsko-ukrajinskog društva koje na jednostavan način upozna je hrvatsku javnost s vrijednostima prijateljstvu sklonih ukrajinskih ljudi u domovini i svijetu. Kroz isprepletene zabilješke o privatnom i javnom životu te stvaralaštvu, djelo opisuje pomalo nepoznate kulturne, umjetničke, znanstvene i druge vrijednosti, koje su ostvarili ukrajinski preci te donekle pojašnjava kulturno-političku vezu ukrajinskih ljudi s ostalim europskim narodima, ali i s najpoznatijim dinastijama Europe i ostatka svijeta već u srednjovjekovlju, kada su Ukrajinci razvili svoju prvu državu Kijevsku Rus'. Znanstvenik Ndor Baumgarten bilježi da je samo u 11. stoljeću između ukrajinskog i europskog plemstva stvoreno preko 36 međudinastijskih brakova.

Ukrajinci svoje veze s povijesnim vladarima i državama temelje prvenstveno kroz njima bliske kulturološke elemente, očuvane tradicije, a potom kroz državničku povijest i politički kontekst. Razlog tome je činjenica da su Ukrajinci u svojoj kulturi zadržali elemente brojnih antičkih kultura s njihova prostora te su, kao relativno velik narod, stoljećima bili podređeni utjecajima nekoliko velikih multikulturalnih državnih tvorevina kao što su Poljsko-litavska unija i Ruski imperij. Razlog tome je njihova specifična

pozicija na samom ulazu u Europu, koja ih je odredila kulturno bogatima, ali istodobno izložene raznim opasnostima koje su nerijetko prijetile i ostalim europskim narodima. Unatoč tome, u sklopu svih dominantnih državnih tvorevina, Ukrajinci su bili utjecajnim činiteljem, često i presudnim za uspješni razvoj države ili bolje reći imperija. Ukrajinski kulturni i znanstveni doprinos u Ruskom imperiju je impresivan. Dovoljno je spomenuti Prokopoviča, Gogolja, Ahmatovu, Čajkovskog, Stravinskog, Maleviča, Pirockog, Vernadskog, Sikorskog, Gluška, Koroljeva i brojne druge poznate osobe, koji su bili pripadnicima ukrajinskog naroda, ali su stvarali u svojoj ili tuđim državama. Njima se pripadajući ukrajinski identitet uglavnom namjerno brisao u imperijalizmu tadašnjih režima. Veza ipak postoji. Ona je jaka, ona razlikuje, vidljiva je i nije nestala.

Ukrajinci (u 12. st. »ukrajinjany« - domoroci) su najstariji narod istočnoslavenske skupine, koji se po prvi puta evidentno počeo konsolidirati između 9. i 11. stoljeća, okupivši nekoliko slavenskih plemena s istim ili sličnim karakteristikama. Do 13. stoljeća toj se postupno uvećanoj slavenskoj skupini između Crnog i Bijelog mora pripojio manji broj neslavenskih plemena, što silom, što okolnostima. Ta se ogromna ujedinjena slavenizirana skupina kasnije, kroz neke svoje razlike, lomila i djelila. Na podijeljene skupine utjecali su susjedni ili pridošli suprostavljeni procesi, dolazilo je do međusobnog sukobljavanja, a proces formiranja istočnoslavenskih naroda odvijao se sve do 20. stoljeća. Svoju kulturu Ukrajinci često povezuju s najstarijim kulturama Europe, vole se uspoređivati s narodom koji je iza sebe ostavio tragove Tripiljske kulture, zatim Skitima, Keltima, Antima, a nerijetko i skandinavskim narodima, odnosno Gotima, Vikinzima i drugima. Godine 2012. emitiran je

*Okupljeni u Kijevu za vrijeme
Revolucije dostojanstva 2014.,
Volodimir Mamčín*

dokumentarni film »DNK – portret nacije« u kojem su ukrajinski i njemački znanstvenici genetskim istraživanjem povezali etničke Ukrajinke s takozvanim antičkim Arijevcima. To istraživanje je pokazalo da se Ukrajinci ne razlikuju mnogo od svojih najbližih

slavenskih susjeda Poljaka, Bjelorusa i Rusa. Ukrajinci (ranije lat. Ruteni, ukr. Rusini) svoju domovinu u 9. stoljeću, poznatiju kao Rus' (lat. Rutenija), smatraju kolijevkom svih slavenskih naroda, kulturnim ishodištem, vjerojatno mnogo starijim nego što je to predstavljeno u nekim posljednjim popularnim svjetskim izdanjima. Srednjovjekovno ime »Rus'« današnji Ukrajinci smatraju povijesnim imenom Ukrajine (»Vkrajin« - rodni kraj, domovina, matica) i razlikuju ga od nešto mlađeg imena Rusija (rus. Rossija, ranije Moskovija).

Možda je jedna ovakva zbirka biografija ispravan primjer predstavljanja ukrajinskog naroda s obzirom da su Ukrajinci, za razliku od njihovih susjeda Rusa, s kojima ih Hrvati ponekad uspoređuju, individualisti i možda će skup pojedinačnih osoba ponuditi najbolji odgovor na pitanje postavljeno još nakon Prvog svjetskog rata: »Tko su to Ukrajinci?« Narod je brojan, kultura je bogata, država je velika, ali su u svijetu i dalje poprilično nepoznati. Što je tome razlog? Povijest, politika, kolonijalizam, ime, ili nešto peto? Prepuštam čitatelju ove publikacije da sam zaključi. Unaprijed se ispričavam što ovom ograničenom zbirkom nisu obuhvaćena zvučna ukrajinska imena poput Ivana Kotljarevskog, Oljhe Kobiljanske, Simona Petljure i druga, koja bi dodatno upotpunila sliku o Ukrajincima.

Knjigu posvećujem hrabrim ukrajinskim herojima Nebeske satnije, koji su nenaoružani položili živote tijekom Revolucije dostojanstva 2014. godine i svim ukrajinskim braniteljima, koji su slabo naoružani žrtvovali živote nakon revolucije u borbi protiv susjednog agresora. Počivali u miru, uvijek ćemo ih pamtit!

**Svjatoslav Ihorovič (934-972),
knez, političar, vojskovođa, pustolov koji je Rus'-Ukrajinu
proširio na obale Crnog i Bijelog mora**

Prva povijesna osoba, koja je današnje Ukrajince privukla svojim prepoznatljivim slavenskim imenom i specifičnim kozačkim izgledom, bio je kijevski knez Svjatoslav Ihorovič, često imenovan Svjatoslav Hrabri. Knez je naslijedio svoj vladarski položaj od majke kneginje Oljhe iz nordijske dinastije Rjurik, koja je prva prihvatila i počela širiti kršćanske vrijednosti među ukrajinskim narodom u tada još začetoj državnoj tvorevini imena Rus' - u hrvatskim i drugim svjetskim izdanjima poznatijoj kao Kijevska Rus'. Svjatoslav je upravljanje tom najstarijom istočnoslavenskom državom preuzeo 964. godine i u manje od šest godina učinio je najvećom državom u Europi, pripojivši matici sa središtem u Kijevu ogromne prostore između Crnog i Bijelog mora na prostoru današnje Ukrajine, Bjelorusije, Rusije i drugih država. Podredio je ili ujedinio nekoliko slavenskih, finskih, baltskih, turkijskih i drugih plemena te zaustavio sve ozbiljnije prijetnje, koje su se nalazile u okolici kijevskog središta. Stvorio je preduvjete za ozbiljniju unutarnju konsolidaciju prve srednjovjekovne ukrajinske države, čije ime je označavalo zajedništvo ukrajinsko-varjaškog stanovništva i vrlo vjerojatno imalo sarmatsko podrijetlo. Svjatoslav je prema određenim zapisima shvaćao važnost kršćanske politike toga vremena, ali sebe nije pri-

*Spomenik knezu
Svjatoslavu Ihoroviču,
Ukrajina*

kazivao velikim kršćaninom u okruženju njegovih suboraca dominantnog poganskog uvjerenja. Njegov izgled zabilježio je bizantski pisac Lav Đakon prilikom susreta s bizantskim carem Ivanom I. Cimiskesom. Imao je svijetlo plave oči, plavu kosu i brkove uređene na način kako su to poslije činili Zaporiški kozaci – dugi spuštene elegantni brkovi i repić kose na tjemenu obrijane glave, koji je tada u društvu označavao plemićki status. Prema određenim istraživanjima taj izgled bio je također karkaterističnim za Kelte, koji su dugo živjeli na prostorima Ukrajine i iza sebe su ostavili brojne tragove. Svjatoslav je bio srednje visine, vrlo čvrste građe i volio se odijevati u široku bijelu odjeću, koja je bila slična ali primjetno urednija i čišća od one u njegovih suboraca.

Gdje je knez Svjatoslav rođen do danas nije poznato - pretpostavlja se u Kijevu. U domovini je dosta vremena provodio u dva velika središta: Kijevu, naseljenom ukrajinskim plemenom Poljanima i Vikinzima te Novgorodu, tada naseljenom sve brojnijom slavenskom populacijom pristiglom s prostora današnje zapadne Ukrajine. Njegov otac, knez Ihor Stariji, već je duže vrijeme vodio teške borbe s narodima na tlu današnje južne Ukrajine, prostoru odavno poznatom kao »Trasa sunca«, a zatim i »Divlja polja«. Na tim su prostorima Ukrajinci ratovali s brojnim pristiglim euroazijskim narodima, upravo ondje se kalio ratnički, duhovni i anarhistički karakter ukrajinskog čovjeka. Svjatoslav je na tim i širim južnijim prostorima sudjelovao u rušenju dve ogromne tvorevine tog vremena: Hazarskog kaganata, sa središtem u Atilu na sjevernoj obali Kaspijskog jezera, i Prvog Bugarskog carstva na Balkanu, sa središtem u Velikom Preslavu. Više je vremena provodio na bojištu sa svojom pustolovnom družinom, nego što je bio na kijevskom

dvoru gdje se povremeno vraćao radi njegove zaštite i potvrđivanja autoriteta. Posebnu prijetnju za Kijev tada su predstavljali neumorni turkijski Pečenezi na obalama Crnog mora, koji su postali sve dominantnijim, nakon pada utjecaja Hazarskog kaganata 966. godine.

Svjatoslav je konačno proširio svoj utjecaj od središnjeg Balkana pa sve do Bugara na Volgi, pripojio je slavenska plemena Radimiče i Vjatiče, u okolici današnje Moskve, podredio je Alane na Kavkazu i brojne druge manje grupacije, koje su pružale otpor kijevskoj vlasti ili su predstavljali prijetnju za proširenu slavensku državu. Vrhunac vladavine kneza Svjatoslava obilježava njegova ambicija da zavlada širim jugoistokom Europe te da napadne moćni Carigrad, koji ga je počeo doživljavati kao ozbiljnu prijetnju i činio mu spletke s ciljem smaknuća. U bitkama protiv Bugara i Bizantskog carstva 969. godine, nekad moćna vojska Svjatoslava našla je ravnog suparnika i vidno oslabljena bila je prisiljena na primirje. Pri povratku u Kijev, bizantskom dojavom neprijatelju, Svjatoslava su iz zasjede na dnjiparskom otočiću Hortecja ubili Pečenezi 972. godine. Prije smrti Svjatoslav je podjelio ovlasti među svojim sinovima Jaroslavom, Olehom i Volodimirom. Posljednji je preuzeo vodstvo Rusi-Ukrajine 980. godine i postao poznat kao Volodimir Veliki – kijevski knez, koji je uveo Kršćanstvo kao službenu religiju države.

Susret kneza Svjatoslava i bizantskog cara Ivana I. Cimiskesa, Madridski ljetopis, 10. st.

Thank You for previewing this eBook

You can read the full version of this eBook in different formats:

- HTML (Free /Available to everyone)
- PDF / TXT (Available to V.I.P. members. Free Standard members can access up to 5 PDF/TXT eBooks per month each month)
- Epub & Mobipocket (Exclusive to V.I.P. members)

To download this full book, simply select the format you desire below

